

«Сейфуллин оқулары – 18: « Жастар және ғылым – болашаққа көзқарас» халықаралық ғылыми -практикалық конференция материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения – 18: « Молодежь и наука – взгляд в будущее» - 2022.- Т.І, Ч.ІІ. - Б. 305-307

СҮТ ӨНДІРУШІ КӘСІПОРЫНДАРҒА НАССР ЖҮЙЕСІН ЕНГІЗУДІҢ ӨЗЕКТІЛІГІ

Юсупова Г.Т., PhD, ассистент

Шадьярова Ж.К., PhD, қауымд. профессор м.а.

С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті, Нұр-Сұлтан

Қ.

Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ.

Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласын дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының (2019 жылғы 26 желтоқсандағы №982 Қаулы) басты негізгі мақсаты – еліміздің орнықты әлеуметтік-экономикалық дамуын қамтамасыз ету үшін халықтың денсаулығын нығайту және өмір сүру деңгейін ұзарту болып табылады. Бұл мақсатқа қол жеткізу үшін ең алдымен, азық-түлік қауіпсіздігі мен өндірісті мұқият бақылауды қамтамасыз етудің маңыздылығы мен өзектілігін атап өткен жөн. Қауіпті азық-түлік өнімдері Қазақстан Республикасының экономикасы мен денсаулық сақтау саласына жаппай қауіп тудыратыны сөзсіз. Әлемде жыл сайын статистика бойынша микроорганизмдермен немесе химиялық заттармен ластанған тамақ өнімдерін тұтынудың салдарынан жыл сайын 600 миллион адам ауырады, яғни планетаның әрбір 10-шы тұрғыны және 420000 адам қайтыс болады, нәтижесінде салауатты өмір сүруге кедергілер келіп, өмір сүру ұзақтығы қысқаруы мүмкін. Табысы төмен және орташа елдерде жыл сайын еңбек өнімділігінің төмендеуіне және қауіпті тамақ өнімдерін тұтынуға байланысты медициналық шығындарға сәйкес экономикалық залал 10 миллиард АҚШ долларды құрайды

Экономиканың өсуі мен өнеркәсіптің қарқынды дамуы үшін, халықтың денсаулығын нығайтып, мемлекет өз қызметінде сапаны басқару мен бақылаудың әртүрлі жүйелерінің жұмыс істеуі үшін арнайы шаралар мен қадамдар жасауға мәжбүр. Бақылау, тұтынушының қажеттіліктерін және олардың сұраныстарын, ескере отырып жүзеге асырылады. Бұрыннан бар жүйелер біртіндеп бірін-бірі ауыстырып, жетілдіріліп және дамып келеді.

Процестердің өсуі тек Қазақстанда ғана емес, сонымен бірге жоғары, халықаралық деңгейде де жүретіндіктен, интеграциялық процестердің белсенді дамуы байқалады. Кеден одағын дамыту Қазақстан экономикасы үшін ерекше маңызды. Сондықтан шығарылатын өнімнің сапасын бақылаудың бірыңғай жүйесін құру талап етіледі [1,2].

Әрбір кәсіпорынға тамақ өнімдерінің қауіпсіздігін КО ТР 021/2011 талаптарына сәйкес қамтамасыз ету үшін тамақ өнімдерін өндіру процестерін жүзеге асыру кезінде НАССР қағидаттарына негізделген рәсімдерді әзірлеу, енгізу және қолдау талап етіледі. Регламент белгілі бір өнімге ғана емес, өнімнің өмірлік циклінің барлық кезеңдеріне қойылатын талаптарды белгілеуге мүмкіндік береді. Бұл өндірісті қауіпсіз және стандартталған етуге мүмкіндік береді. Регламент шикізат пен дайын өнімді өндіру, сақтау, тасымалдау, өткізу және оны кәдеге жарату процесінде бірқатар міндетті талаптарды қамтиды. [3].

Сүт саласы Қазақстанның өнеркәсіп құрылымындағы жетекші салалардың бірі болып табылады. Бұл «Бес институционалдық реформаны іске асыру жөніндегі 100 нақты қадам» Ұлт жоспарында сүт және сүт өнімдері өндірісін дамыту үшін стратегиялық инвесторлар тарту белгіленгенін растайды.

Қазақстан Республикасы Агенттігінің тамақ өнеркәсібінің статистикасына сүйенетін болсақ, елімізде сүт өндірісі айтарлықтай жолға қойылған және көлемі үлкен және 8%-ға артқан. Отандық сүттің көп бөлігі сапасы төмен болғандықтан терең өңдеуге жарамайды, елде шикізатты дайындау, тасымалдау, сақтау және сату жүйесі нашар дамыған. Нәтижесінде қалыптасқан жағдай импортқа тәуелді салаға алып келеді. Сарапшылардың есептеулері бойынша сүтті қайта өңдеу өнімдерін тұтыну құрылымында импорттың үлесі 10-нан 40%-ға дейін құрайды. Сондықтан, елдегі сүт өнімдерін өндірушілердің міндеттерінің бірі – жоғары сапалы тауарларды қолайлы бағамен ұсынуды арттыра отырып, шетелдік компаниялар тарапынан бәсекелестікке төтеп беру.

Ресми түрде Қазақстан тек 5 миллионнан астам тонна сүт өндіреді, оның тек 1 миллион тоннасынан сәл астамы ұйымдасқан шаруашылықтарда, ал 4 миллион тоннасынан сәл астамы жеке қосалқы шаруашылықтарда өндіріледі. Бірақ сүт өңдеуге 50/50 қатынасында жеткізіледі. Бүгінгі күні біз 1,5 миллион тонна сүтті өңдеуге қабылдаймыз, оның жартысы жеке үй телімдерінен, жартысы ұйымдасқан шаруашылықтардан келеді.

Қазақстан Республикасындағы сүт және сүт өнімдерін өндірумен айналысатын кәсіпорындарға НАССР жүйесін енгізу өзекті, бұл нақты шикізаттың кейбір ерекшеліктеріне байланысты:

- сүт жануарлардан алынатын өнім болып табылады;
- оны сақтау және сүт өнімдерін өндіру технологиясының әдістері тамақ өнімдерінің басқа түрлерінен өзіндік ерекшелікке ие.

Сапалы сүт тек физикалық-химиялық көрсеткіштер, қышқылдық, тығыздық, құрғақ заттардың, ақуыздың, майдың салмақтық үлесі бойынша ғана емес, ең алдымен қауіпсіз болуы тиіс, яғни микроорганизмдердің деңгейін, соматикалық жасушалар санының, улы элементтердің, микротоксиндердің шекті рұқсат етілген деңгейлерінің, микробқа қарсы препараттардың, дәрілік заттардың және басқа да заттардың қалдық мөлшерінің қолданыстағы талаптарына сәйкес болуы тиіс.

Қауіпті бақылау нүктелерін анықтаудың дұрыстығына НАССР жүйесінің жұмыс істеу тиімділігіне байланысты, өйткені қауіпті факторларды толық есерке алу қауіпті өнім өндірісінің тәуекелдерін арттырады, ал артық немесе дұрыс орнатылмаған сыни бақылау нүктелері өндірілетін өнімнің сапасына әсер етпейтін қосымша шығындарға әкеледі. Сондықтан, сүт өнімдерін өндірудің барлық сатысында сыни бақылау нүктелері тез және сенімді түрде анықтау және анықтау үшін фермерлік және сүт кешендері бойынша жүргізілетін технологиялық процесті талдау қажет. Сапалы сүт өндіруді қамтамасыз ету үшін арнайы шаралар мен құралдарды әзірлеудің алғышарттары болуы керек [4-7].

Нәтижесінде, қалыпты сүт қышқылды ашытудың бәсеңдеуі аясында шартты патогенді және патогенді микрофлораның дамуы жанданады. Сүтте антибиотиктердің болуы, жуғыш және дезинфекциялаушы заттардың қалдықтары, улы химикаттар және басқа ингибиторлық заттар сүт қышқылының процесінің белсенділігінің төмендеуіне әкелуі мүмкін. Осы орайда еліміздің сүт бизнесінің алдында тұрған басты негізгі сын-қатерлері анықталды.

Қазақстандық сүт бизнесінің алдында тұрған негізгі сын-қатерлер тізімі:

- бұрмаланған статистика;
- жеке қосалқы шаруашылықтар (ЖҚШ);
- шағын тауар өндірушілердің республиканың кең аумағына бытыраңқылығы;
- кеден одағының регламентіне сәйкес, талаптарды орындамауы.

Сонымен, НАССР жүйесінің өзектілігі – бұл шағын бизнесі бар және жеткілікті шектеулі ресурстары бар кәсіпорындарға тәуекелдерді арттырудың барлық бақылау нүктелерінің мониторинг жүйесін құруға және оның жұмысын табысты қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін қазіргі заманғы сын-қатерлерге қажетті және өзекті жауап беретіндігі айқын. Шындығында, кәсіпорындар өнімдерін, халықаралық нарыққа шығару және ішкі нарықта өз позициясын сенімді ұстап тұру үшін, өнімнің сапасы мен қауіпсіздігіне кепілдік беріп қана қоймай, бұл үшін нақты уәделі негіз беруі керек. Белгілі бір бақылау, тамақ өнеркәсібіндегі өнімдердің қауіпсіздігі мен сапасын басқарудың жетекші моделі болып табылатын НАССР жүйесі рәсімдерін жүзеге асыру қажет, халық үшін сапалы және қауіпсіз өнімдерді өндіруге бағытталған өндіріс болу тиіс.

Дегенмен, қазіргі таңда елімізде сүт және сүт өнімдері өндіруші кәсіпорындардың әлі де болса НАССР жүйесінің қағидаттарын қолдану дәрежесінің төмендігі еліміздің басты мәселелерінің бірі болып отыр. [8-11].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1 Қазақстан Республикасының Үкіметінің Қаулысы. Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласын дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы: 2019 жылдың 26 желтоқсаны, №982 бекітілген // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1900000982>.

2 Безопасность продуктов питания //
<https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/food-safety>.

3 Тамақ өнімдерінің қауіпсіздігі туралы: Кеден одағы комиссиясының 2011 жылғы 9 желтоқсаны, №880 шешімімен бекітілген // <http://adilet.zan.kz>.

4 Послание Президента народу Казахстана Назарбаев Н. 100 конкретных шагов по реализации пяти институциональных реформ // https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31977084.

5 Drinking Milk Products in Kazakhstan: Euromonitor Country Report // <https://www.euromonitor.com/drinking-milk-products-inkazakhstan>.

6 Постановление Правительства Республики Казахстан. Об утверждении Государственной программы развития агропромышленного комплекса Республики Казахстан на 2017-2021 годы: утв. 12 июля 2018 года, №423 // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1800000423>.

7 Как изменится молочный рынок в 2020 году? – 2018 // <https://kapital.kz/economic/74052/kak-izmenitsya-molochnyy-rynok>.

8 Молочный бизнес // https://inbusiness.kz/ru/author_news.

9 Yussupova G., Kurmangaliyeva D., Shadyarova Z. et al. Development and Implementation of the HACCP System on the Production Line of Kefir from Goat's Milk // OnLine Journal of Biological Sciences. – 2020. – Vol. 20(3). – P. 134-143.

10 Бурашников Ю.М., Максимов А.С., Сысоев В.Н. Производственная безопасность на предприятиях пищевых производств. – М.: Дашков и К°, 2012. – 518 с.

11 Lu J., Pua X.H., Liu C.T. et al. The implementation of HACCP management system in a chocolate ice cream plant // J. Food Drug Anal. – 2014. – Vol. 22. – P. 391-398.